

Janusz Szymborski, Interdyscyplinarna Szkoła Promocji Zdrowia Seniorów
CZYM JEST PROMOCJA ZDROWIA?
CO MUSZĘ WIEDZIEĆ, ABY POPRAWIĆ SWOJE ZDROWIE?

Plan prezentacji

- ***Promocja zdrowia: fakty i mity***
- ***Miejsce promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej w:***
  - ***zdrowiu publicznym, jako strategia rozwiązywania współczesnych problemów zdrowotnych***
  - ***istniejącym systemie ochrony zdrowia(SOZ) - problemy pacjentów wieku podeszłego***
  - ***polityce senioralnej***
- ***Projekt WHO „Zdrowe miasta”***
- ***Nowe podejście do promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej***

ASOS 2014-2020

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej
Osób Starszych na lata 2014-2020

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

**Zdrowie jest najpierwszym dobrem
uroda drugim
a bogactwo trzecim**

Platon

DEFINICJA ZDROWIA

- Współcześnie najczęściej stosuje się definicję opracowaną w 1948 r. przez Światową Organizację Zdrowia (WHO), zgodnie z którą
„zdrowie to nie tylko brak choroby, ale także pełnia fizycznego, psychicznego i społecznego dobrostanu jednostki ludzkiej i jej zdolność przystosowania się do zmieniających się warunków otaczającego środowiska.”

Definicje choroby

“...chorobą nazywamy nieproporcjonalne do wieku uszkodzenia struktury i funkcji narządu lub zespołu narządów ciała. Chorobie, tak rozumianej, towarzyszy zazwyczaj, choć nie zawsze, cierpienie, a więc niedobór subiektywnego poczucia sprawności fizycznej, psychicznej i społecznej, które to poczucie nazywam zdrowiem ...”. (prof. Julian Aleksandrowicz)

1. Obiektywne zmiany patologiczne w organizmie (ang. disease)
2. Subiektywne poczucie choroby (ang. illness)
3. Społeczna tożsamość choroby (ang. sickness)

Modele zdrowia

1. Biomedyczny model zdrowia

- nastawienie na ciało z pominięciem uwarunkowań psychicznych, społecznych i środowiskowych
- podział na liczne specjalizacje
- koncentracja na chorobie
- przedmiotowa rola pacjenta
- fascynacja technologią medyczną

Modele zdrowia c.d.

- **Społeczno-ekologiczny model zdrowia**
  - istnieją powiązania między człowiekiem a środowiskiem
  - na zdrowie wpływa wiele czynników
  - istnieje nierówny dostęp do zdrowia
- **Wymiary zdrowia:** fizyczne, psychiczne, społeczne, emocjonalne, duchowe, seksualne

Mierniki zdrowia

- Jako podstawa oceny stanu zdrowia jednostki
(diagnostyka chorób, zaburzeń, orzecznictwo)
- Jako podstawa oceny stanu zdrowia zbiorowości
(np. dla planowania, realizacji, monitorowania polityki zdrowotnej)

Mierniki zdrowia – dwa kryteria podziału

- W zależności od tego kto dokonuje oceny zdrowia
- W zależności od „znaku”

Mierniki zdrowia w zależności od tego kto dokonuje oceny zdrowia

- **Obiektywne:** mierzone przez profesjonalistów i wyrażane w jednostkach, liczbach itp. (np. pomiary medyczne, wskaźniki antropologiczne i sprawności fizycznej)
- **Subiektywne:** samoocena

Mierniki zdrowia w zależności od „znaku”

- **Pozytywne:** określają prawidłowość lub sprawność narządów, układów, całego organizmu
- **Negatywne:** mierzą natężenie zgonów, chorób, urazów, niepełnosprawności oraz czynników ich ryzyka

Mierniki zdrowia - ograniczenia

- Mimo że żyjemy w wieku gwałtownego rozwoju wysublimowanych technologii informacyjnych, zebranie danych na temat sytuacji zdrowotnej zbiorowości jest niezwykle trudne. Istniejące informacje o stanie zdrowia populacji bywają często niekompletne i niewiarygodne.
- W ocenie stanu populacji, poza aspektami fizycznymi, konieczne jest uwzględnienie czynników psychologicznych i społecznych oraz łączne widzenie czynników przyczynowych chorób i czynników determinujących rozwój i zdrowie.
- Takie mierniki, jak zachorowalność, chorobowość, śmiertelność, umieralność, choć powszechnie stosowane do oceny stanu zdrowia, postępowania medycznego, określania i hierarchizacji potrzeb zdrowotnych, mają ograniczoną wartość nie tylko z tej przyczyny, iż nie nadają się do oceny skuteczności działań z zakresu promocji zdrowia i edukacji.

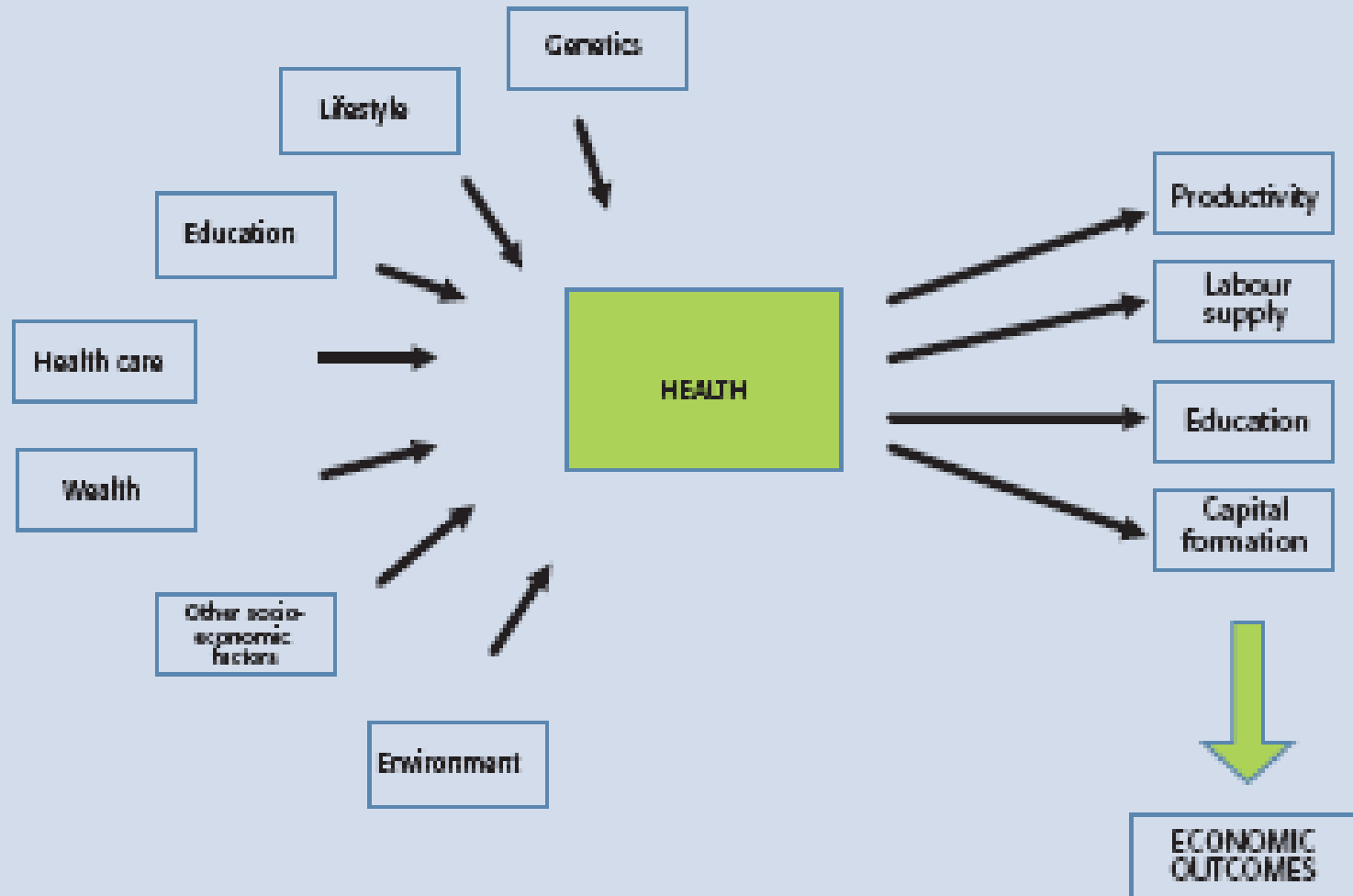
Mierniki zdrowia – ograniczenia – c.d.

- Dane te tylko w pewnym zakresie zbierane są w sposób ciągły lub systematycznie powtarzany oraz definicji ukierunkowane są na problem zdrowotny a nie na osobę
- Podejście uznające człowieka za podmiot oceny stanowi zaś klucz do racjonalnego inwestowania ochronę zdrowia populacji, w tym w szczególności w rozwój i zdrowie dzieci i ludzi młodych.

Badania Stanu Zdrowia Ludności GUS; www.stat.gov.pl

- Ważnym źródłem informacji mogą też być Badania Stanu Zdrowia Ludności GUS z 1996, 2004, 2009(EHIS) i 2014(EHIS) roku.
- Podstawą dla wszystkich tych badań są subiektywne oceny respondentów odnoszone do wielu aspektów zdrowia.
- Takie wielowymiarowe podejście pozwala wyznaczyć profil zdrowotny danego dziecka lub zbiorowiska dzieci i określić, w jakich wymiarach uzyskane wyniki szczególnie odbiegają od normy lub średniej populacyjnej.

Figure 1 – Health inputs and health outputs

Source: Authors.

Zdrowie jest

- **wartością**, dzięki której jednostka lub grupa może realizować swoje aspiracje i potrzebę osiągnięcia satysfakcji oraz zmieniać środowisko i radzić sobie w nim;
- **zasobem** (bogactwem) dla społeczeństwa, gwarantującym jego rozwój społeczny i ekonomiczny; tylko zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturowe, rozwijać się, osiągać odpowiednią jakość życia;
- **środkiem** do osiągnięcia lepszej jakości życia.

**Zdrowie nie jest stanem statycznym.
We wszystkich okresach życia należy zdrowie:**

- **chronić** - czyli zapobiegać chorobom (*profilaktyka*),
- **doskonalić** - pomnażać, zwiększać jego potencjał (*promocja zdrowia*),
- **przywracać** - gdy pojawi się choroba (*leczenie i rehabilitacja*).

Profilaktyka/Prewencja/Zapobieganie zagrożeniom i chorobom

- **Profilaktyka pierwotna**
  - Profilaktyka pierwotna swoista
  - Profilaktyka pierwotna nieswoista
- **Profilaktyka wtórna/drugorzędowa**
- **Profilaktyka trzeciorzędowa**

Uwaga kontrowersja: „Profilaktyka zdrowotna”

Uwaga błąd logiczny!: „Profilaktyka zdrowia”

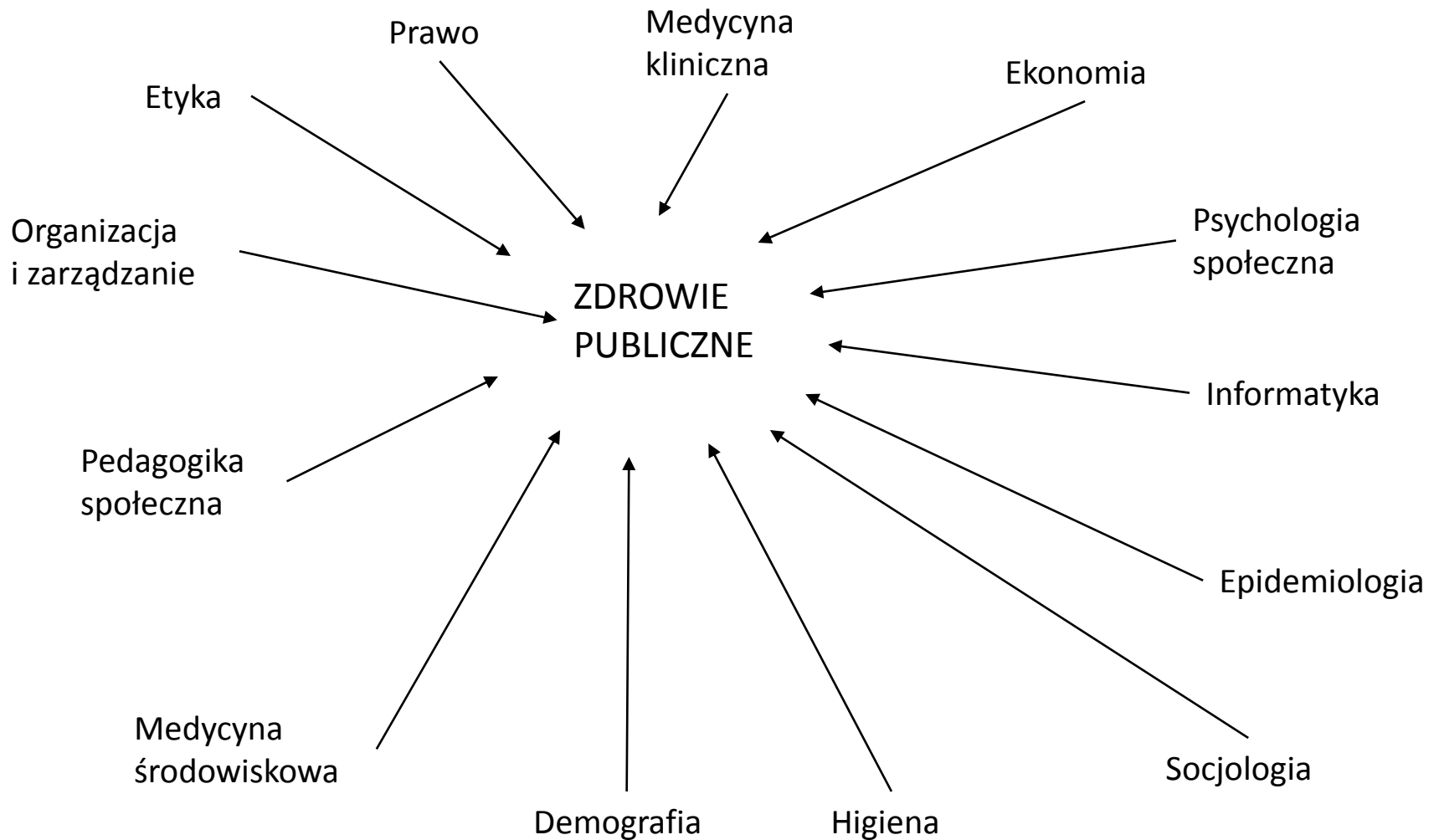
„W przepisach wyodrębniona jest kwestia profilaktyki zdrowia dzieci i młodzieży.”

ZDROWIE PUBLICZNE

/ Komitet D. Achesona w raporcie o stanie zdrowia publicznego w Wielkiej Brytanii /

Zdrowie publiczne to nauka i sztuka zapobiegania chorobom, przedłużania życia oraz promowania zdrowia poprzez zorganizowane wysiłki społeczeństwa

INTERDYSCYPLINARNOŚĆ ZDROWIA PUBLICZNEGO

Pozycja zdrowia publicznego w Polsce

- Zdrowie publiczne winno odgrywać istotną rolę w każdym obszarze polityki społecznej, zwłaszcza w polityce rodzinnej, edukacyjnej, ludnościowej i senioralnej
- **W Polsce niska jest jednak pozycja zdrowia publicznego,** co pogłębia obserwowane dysfunkcje w opiece medycznej i przyczynia się do pojawiania się niepokojących trendów zdrowotnych, m.in. do spowolnienia tempa wzrostu długości życia, zwłaszcza wskutek przedwczesnej umieralności.

PROMOCJA ZDROWIA JAKO STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA WSPÓŁCZESNYCH PROBLEMÓW ZDROWOTNYCH - cele

- 1. Konieczna zmiana modelu i statusu promocji zdrowia w krajowym systemie ochrony zdrowia**
- 1. Rozwój infrastruktury dla promocji zdrowia (zasoby ludzkie, instytucje, legislacja, system finansowania, rozwiązania organizacyjne) oraz działań w obszarze zdrowia publicznego**
- 3. Rozwój infrastruktury dla promocji zdrowia (zasoby ludzkie, instytucje, legislacja, system finansowania) oraz działań w obszarze opieki zdrowotnej**

- Do istotnego zmniejszenia różnic w dostępie do zasobów decydujących o zdrowiu, a tym samym redukcji społecznych nierówności w zdrowiu doprowadzić ma promocja zdrowia.
- Cel ten ma szansę być osiągnięty pod warunkiem nadania promocji zdrowia statusu wielosektorowej strategii regulującej proces budowania zasobów zdrowia oraz rozwiązywania problemów zdrowotnych.
- Oznacza to konieczność korzystania z założeń paradygmatu socjoeologicznego a nie medycznego.

PROMOCJA ZDROWIA

- **Koncepcja i strategia działań dla zdrowia – powstała w latach 70-tych XX wieku, z ruchem „zdrowie dla wszystkich w 2000 roku”**
- **Podstawowe założenia sformułowano w 1986 roku w Karcie Ottawskiej, w czasie konferencji promocji zdrowia w Ottawie:**
promocja zdrowia jest to proces umożliwiający ludziom zwiększenie kontroli nad swoim zdrowiem oraz jego poprawę

Promocja zdrowia

=

edukacja zdrowotna + polityka zdrowia publicznego

Przyczyny powstania koncepcji promocji zdrowia

- **akceptacja holistycznego podejścia do zdrowia, wzrost zainteresowania zdrowiem pozytywnym i poprawą jakości życia;**
- **gotowość ludzi do kierowania swoim życiem;**
- **mała skuteczność tradycyjnej oświaty zdrowotnej;**
- **liczne dowody naukowe, że poprawa opieki zdrowotnej i wysokie nakłady finansowe w niewielkim stopniu wpływają na poprawę stanu zdrowia społeczeństwa;**
- **rozwój społeczności lokalnych i inicjatyw lokalnych na rzecz zdrowia (społeczne ruchy prozdrowotne);**
- **wzrost zainteresowania zdrowiem wśród przedstawicieli nauk społecznych na rozwój badań naukowych.**

Promocja zdrowia jako nowa dyscyplina naukowa

- I. Psychologia, socjologia, teoria nauczania, epidemiologia
- II. Teoria komunikacji, polityka społeczna, ekonomia, marketing społeczny

Różnice między promocją zdrowia a prewencją

- **Podójście/strategia/ prewencyjne:**

punkt wyjścia – choroba

cel – uniknięcie choroby

- **Podójście/strategia/ promocyjne:**

punkt wyjścia – zdrowie

cel – pomnażanie rezerw i potencjału zdrowia

Promocja zdrowia wg Karty Ottawskiej(1986)

to działania zmierzające do spełnienia przynajmniej dwunastu uwarunkowań dobrego samopoczucia:

- 1/ utrzymanie kondycji psychofizycznej stosownej do wieku i płci,
- 2/ możliwość pełnego korzystania z praw i swobód obywatelskich,
- 3/ możliwość uzyskania odpowiedniego wykształcenia,
- 4/ możliwość zatrudnienia,
- 5/ odpowiednie warunki pracy,
- 6/ dobre warunki mieszkaniowe,
- 7/ odpowiednie odżywianie i zaopatrzenie w żywność,
- 8/ dostępność odpowiedniej odzieży,
- 9/ poczucie bezpieczeństwa,
- 10/ możliwość oszczędzania,
- 11/ możliwość komunikacji i łączności z innymi ludźmi,
- 12/ możliwość regeneracji sił, wypoczynku i rozrywki

Obszary promocji zdrowia

- 1. Budowanie prozdrowotnej polityki publicznej**
- 2. Tworzenie środowiska życia i pracy (fizycznego i społecznego)**
- 3. Zachęcanie do aktywnych działań na rzecz zdrowia całego społeczeństwa (jednostki, grupy, społeczności lokalnych)**
- 4. Rozwijanie indywidualnych umiejętności służących zdrowiu (edukacja do zdrowia)**
- 5. Reorientacja służby zdrowia**

Budowanie prozdrowotnej polityki publicznej

- odnosi się do polityki państwa;
- większość decyzji rządu dotyczy:
  - czynników warunkujących zdrowie
  - prawnego, ekonomicznego, administracyjnego zagwarantowania równego dostępu do podstawowych zasobów dla zdrowia (żywność, mieszkanie, wykształcenie, praca)
- tworzenie przez państwo warunków do wdrażania koncepcji promocji zdrowia (możliwość działań wielosektorowych i uczestnictwa ludzi).

Tworzenie środowisk wspierających zdrowie

- we wszystkich miejscach, w których żyją ludzie (dom, miejsce pracy, nauki, środowisko lokalne);**
- wymiary środowiska: fizyczny, społeczny, polityczny, edukacyjny, zasobów (finansowych, infrastruktury, ludzkich).**

Wzmacnianie działań społeczności

Zachęcanie i stwarzanie członkom społeczności możliwości uczestniczenia w:

- ustalaniu priorytetów
- podejmowaniu decyzji
- planowaniu, realizacji oraz ewaluacji działań na rzecz zdrowia
  - przejmowanie odpowiedzialności za zdrowie;
  - warunkiem tego procesu jest upodmiotowienie społeczności tego procesu (dostęp do informacji, edukacji zdrowotnej, uzyskanie środków, wzmocnienie ruchów samopomocy).

Rozwijanie umiejętności indywidualnych

- **Edukacja do zdrowia:**
  - kształtowanie umiejętności życiowych w okresie całego życia człowieka, aby ludzie potrafili dokonywać wyborów sprzyjających zdrowiu;
  - przygotowanie się do kolejnych faz życia;
  - radzenie z chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnością.

Reorientacja opieki zdrowotnej

- **uwzględnienie świadczeń ukierunkowanych na pomoc ludziom i społecznościom w identyfikowaniu i zaspokajaniu ich potrzeb zdrowotnych (obok dotychczasowych świadczeń diagnostycznych i leczniczych);**
- **rozbudzanie potrzeby dbania o zdrowie, nabywania do tego umiejętności;**
- **dotyczy całego systemu: polityki resortu zdrowia, organizacji opieki zdrowotnej, kształtowania kadr medycznych.**

Implikacje dla praktyki

- koncentracja na zdrowiu (nie chorobie) i zwiększeniu jego potencjału, jako środek do poprawy jakości życia (sprawne funkcjonowanie do późnej starości, większa wydajność w pracy, większe zarobki, satysfakcja z życia);
- kształtowanie sprzyjającego zdrowiu stylu życia i środowiska (fizycznego i społecznego);
- uświadamianie ludziom, że sami podejmują decyzje i wybory w sprawach swojego zdrowia i ponoszą odpowiedzialność za zdrowie własne i innych ludzi z otoczenia;
- uświadamianie politykom i zarządzającym, że ich obowiązkiem jest tworzenie warunków, których „zdrowe wybory będą dla ludzi łatwiejszymi wyborami”.

Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna

- **Edukacja zdrowotna jest nieodłącznym, komplementarnym elementem promocji zdrowia.**
- **Celem jej jest budzenie świadomości, zwiększenie wiedzy, umiejętności, kształtowanie postaw wobec zdrowia poszczególnych jednostek.**
- **Są to niezbędne kompetencje do podjęcia przez ludzi działań na rzecz zmiany swego stylu życia i środowiska.**

Zadania edukacji zdrowotnej mieszczą się jednocześnie w trzech wymiarach:

- 1) Informacyjnym**, gdzie konieczne jest dostarczanie wiedzy o zdrowiu, jego zagrożeniach i możliwościach ochrony. Można ten wymiar nazwać *oświatą zdrowotną*.
- 2) Czynnościowym**, który wymusza nabywanie nawyków zdrowego życia; czyli uczenie działań indywidualnych dla zachowania własnego zdrowia w życiu codziennym, a więc w domu, przedszkolu, szkole, zakładzie pracy. Ten wymiar można nazwać *wychowaniem zdrowotnym*.
- 3) Motywacyjnym**, w którym należy wyzwolić w jednostce zadowolenie z „bycia zdrowym”, wewnętrzną potrzebę utrzymania zdrowia, oraz ciekawość sposobów podnoszenia jego stanu. Zadaniem tego wymiaru jest pobudzenie aktywności jednostek na polu własnych działań na rzecz zdrowia.

Proces edukacji zdrowotnej przebiega dwutorowo:

- **Tor edukacji bezpośredniej**, która odbywa się w ramach osobistych relacji pomiędzy nauczycielem i uczniem oraz pomiędzy lekarzem i pacjentem. Zaletą edukacji bezpośredniej jest możliwość natychmiastowego rozstrzygnięcia wątpliwości odbiorcy, lepszego dopasowania treści i formy komunikatu zdrowotnego dla jego potrzeb.
- **Drugi tor** edukacji zdrowotnej stanowi **edukacja pośrednia**, odbywająca się poprzez środki masowego przekazu. Edukacja pośrednia przybiera najczęściej formy reklamy i marketingu, a do jej realizacji wykorzystuje się telewizję, radio i prasę.

- Działania edukacji pośredniej i bezpośredniej nastawione są na:
  - ***podnoszenie poziomu wiedzy o zdrowiu,***
  - ***poradnictwo w zakresie zagrożeń zdrowia,***
  - ***budowanie samodzielności dla dokonywania wyborów prozdrowotnych w życiu codziennym.***
- Podstawą prawidłowego wyboru postaw i zachowań, w tym również prozdrowotnych, jest nie tylko zasób posiadanej wiedzy i umiejętności. Istotną rolę odgrywają również ***funkcjonujące systemy wartości, przyzwyczajenia oraz wzorce.*** Dlatego bardzo ważne jest możliwie szerokie docieranie do świadomości indywidualnej i zbiorowej osób zdrowych, chorych i niepełnosprawnych.

Zakres działań edukacyjnych - Strategia UE

- Położenie nacisku na szerszy zakres problemów związanych ze stylem życia, w tym na zagadnienia samooceny, problem indywidualnych umiejętności oraz kwestie społecznego wsparcia;
- Zapewnienie możliwości szkolenia i edukacji dla wszystkich grup zawodowych działających w obszarze zdrowia;
- Szkolenie grup i reprezentantów dyscyplin spoza sektora zdrowia, w celu zwiększenia świadomości co do możliwości, jakie daje promocja zdrowia.

- Rodzaj zadań jakie stawiane są przed edukacją zdrowotną wymaga działania na różnych poziomach, począwszy od polityki zdrowotnej i społecznej, środki przekazu, społeczność, środowiska szkół, miejsc pracy, ZOZ aż po rodzinę i jednostki.
- Celem edukacji nie jest tylko zmiana zachowań jednostek, ale wprowadzenie zmian skierowanych na rozwiązanie problemów zdrowotnych, obejmujących kompetencje jednostek, sieci powiązań między ludźmi i instytucjami, organizacje, społeczności, struktury polityczne.
- Ogromny zakres zadań stojących przed współczesną edukacją zdrowotną, a także ich bliski związek z promocją zdrowia zaciera różnice między zadaniami osoby odpowiedzialnej za edukację zdrowotną a promotorem zdrowia.

Odbiorcy i nadawcy w procesie edukacji zdrowotnej

Istnieją dwie kategorie odbiorców działań edukacyjnych związanych ze zdrowiem:

- osoby, których zadaniem jest dokonywanie w codziennym życiu wyborów, właściwych z punktu widzenia własnego zdrowia i zdrowia najbliższego otoczenia,
- osoby, których zadaniem obok właściwego funkcjonowania w sferze własnego zdrowia, jest z racji pełnionych funkcji formalnych i zajmowanych pozycji, kreowanie warunków społecznych, gospodarczych i politycznych, zwiększających szanse jednostek i grup na dokonywanie prozdrowotnych wyborów.

Typy relacji między nadawcami i odbiorcami informacji a ich konsekwencje dla przebiegu procesu edukacji:

Klasyfikacja edukacji zdrowotnej ze względu na rodzaj relacji między nadawcą i odbiorcą informacji oraz konsekwencji cech tej relacji dla skuteczności podejmowanych działań edukacyjnych zaproponował Ingrosso (1992). Kierując się wspomnianymi kryteriami wyróżnił on następujące trzy typy (modele) edukacji zdrowotnej :

- **Autorytatywna**
- **Uczestnicząca**
- **Promująca**

Edukacja autorytatywna

- Oparta na przekazie informacji, obejmującym zarówno element poznawczy, jak i moralny, który to przekaz przebiega od osoby posiadającej wiedzę do osoby pragnącej ją zdobyć.
- Przekazywane są precyzyjne wskazówki co do tego co powinno być zrobione, a czego należy unikać, aby nie stracić zdrowia.

Edukacja autorytatywna - charakterystyka

- Model ten zakłada, że osoba edukowana jest autonomicznym systemem i w związku z tym **do samoreorganizacji powinno dojść w drodze samorefleksji.**
- Celem opisywanego typu edukacji jest uczenie się, prowadzące się do redefiniowania wcześniej istniejących modeli własnego działania poprzez analizę różnych zadanych kombinacji i rozwiązań alternatywnych.
- Tego rodzaju aktywność doprowadzić ma do powstania zdolności do samoorganizacji.
- W tym modelu edukacji działanie ma charakter „działania z kimś” i zakłada aktywne uczestnictwo osoby objętej edukacją.

Edukacja autorytatywna – charakterystyka c.d.

- Rodzaj komunikacji między uczestnikami procesu edukacji ma tu charakter asymetryczny, Informacje przekazywane są w jednym kierunku - od nauczyciela do ucznia, w klimacie neutralnym emocjonalnie;
- Proces edukacji ma charakter instruktażowy.
- Rezultaty opisywanego typu edukacji są na ogół niewielkie - człowiek zyskuje nowe informacje, które nie prowadzą do zmiany.
- Ten model edukacji wiązać należy z prewencją wtórną i oddziaływaniem na grupy ryzyka, do których klasyfikacja odbywa się z wykorzystaniem kryteriów zewnętrznych wobec jednostki.

Edukacja uczestnicząca

Oparta na wymianie wiedzy między **ekspertem**,
który posiada ogólną wiedzę i umiejętności

oraz

klientem, który zna warunki, w których żyje i pragnie
podzielić się swoją wiedzą na ten temat z ekspertem,
po to by poprawić własny stan zdrowia.

Edukacja uczestnicząca - charakterystyka

- Informacje są przekazywane w dwóch kierunkach a związek między uczestnikami procesu oparty jest na empatii i zaufaniu.
- Komunikacja między uczestnikami procesu edukacji ma tutaj charakter wspomagająco-asymetryczny.
- Podobnie jak w pierwszym modelu mamy tu do czynienia z asymetrią relacji, ale pozycje, na których znajdują się aktorzy procesu wzajemnie się uzupełniają, jeden formułuje pytanie, drugi na nie odpowiada.
- Proces edukacji zakłada rodzaj emancypacji klienta, traktowany jest on bowiem jako osoba zdolna do oceny oraz wykorzystania rady, którą otrzymał.

Edukacja uczestnicząca – cel i rezultaty

- **Celem procesu edukacyjnego w tym typie edukacji jest:**
  - wyrabianie umiejętności oraz tworzenie warunków oraz relacji działających na korzyść rozwoju jednostkowych i zbiorowych potencjałów;
  - przystosowywanie jednostek do konieczności i ograniczeń napotykanym w codziennym życiu.
- Rezultaty edukacji są bardziej zadowalające niż w poprzednim modelu, ale nie optymalne - człowiek zmienia specyfikę swoich reakcji.
- Ten typ edukacji wiązać należy z prewencją pierwotną, oddziaływaniem na członków homogenicznych grup np. młodych ludzi żyjących na wybranym terenie.

Edukacja promująca

- Oparta na wzajemności i wspólnym świadczeniu między dwoma aktorami procesu edukacyjnego, z których każdy posiada inne kompetencje i poglądy, ale obydwaj są na równi zainteresowani aktywizacją procesu edukacji skierowanego na zmianę. Ich komunikacja polega na porównywaniu różnic.
- Celem dokonywanego porównania jest doprowadzenie do reorganizacji tego, co wie osoba edukująca (zmiana w kategoriach poznawczo-racjonalnych) oraz tego, czego doświadcza w codziennym życiu osoba edukowana (zmiana w kategoriach doświadczenia).

Modele edukacji zdrowotnej (Ingrosso, 1992)

	Edukacja autorytatywna	Edukacja uczestnicząca	Edukacja promująca
Ramy odniesienia	Prewencja wtórna	Prewencja pierwotna	Promocja zdrowia
Koncepcje zdrowia	Statyczna „posiadanie”	Statyczna „istnienie”	Dynamiczna „stawanie się”
Typy relacji	Transmisja (nauczyciel-uczeń)	Wymiana (ekspert-klient)	Wzajemność (gracz-gracz)
Forma związku	Ustalona asymetria	Wspomagana asymetria	Wspomagana symetria
Typ procesu	Instruktażowy	Wyzwalający	Ewolucyjny
Cel interwencji	Obrona (unikanie ryzyka)	Ochrona (optymalizacja dobrostanu)	Innowacja (upełnomocnienie i ewolucja)
Rezultaty uczenia się/ metoda	Nowa informacja, brak zmiany/zaprogramowana instrukcja	Zmiana w specyfice reakcji/ rozwiązywanie problemu	Zmiana w grupie alternatyw/ uczenie dla dowiadywania się
Jednostka odniesienia	Członek grupy ryzyka	Członek grupy homogenicznej	Związek jednostki w jej środowisku
Specyfika działania	Działanie na rzecz czegoś	Działanie z kimś	Orientacja na siebie i własną relację z partnerem
Komunikacja	Jednokierunkowa	Dwukierunkowa	Komunikatywne łączenie
Klimat emocjonalny	Neutralny	Empatyczny	Estetyczny i oparty na wspólnocie

Początkowe błędy w rozumieniu edukacji zdrowotnej:

- niesłuszne przekonanie o edukacji zdrowotnej jako o jedynej i wystarczającej dla upowszechnienia zagadnień zdrowotnych;
- koncentrowanie się tylko na jednostce, zapominając o kontekście jej funkcjonowania i skupianie się na chorobie;
- przeniesienie ideologii chorób zakaźnych na choroby przewlekłe np. dobra rada nie pal to nie zachorujesz;
- przyjęcie tezy, że człowiek poinformowany o szkodliwości danego zachowania porzuci to zachowanie, albo nigdy go nie podejmie.

Edukacja zdrowotna w prewencyjnym modelu promocji zdrowia:

- oparta na perswazji (nakłanianie ludzi do zmiany zachowań w zdrowiu i chorobie, aby zapobiegać chorobom lub ich skutkom, z zastosowaniem technik „straszenia”);
- wieloletnie doświadczenia pokazują, że perswazyjny model edukacji zdrowotnej nie jest skuteczny i budzi zastrzeżenia z etycznego punktu widzenia.

Edukacja zdrowotna w modelu promocji zdrowia ukierunkowanym na upodmiotowienie:

- **Oddziaływanie na ludzi (jednostki i grupy), tworzenie warunków, w których ludzie uczą się o zdrowiu i chorobach:**
  - w ten sposób wzmacniają swoje zdolności do działania na rzecz zdrowia własnego i innych (stają się podmiotami tych działań);
  - upodmiotowienie jednostek jest bezpośrednim efektem edukacji zdrowotnej;
  - jednostki te mogą zmieniać styl życia, poprawiać swoje zdrowie i tworzyć upodmiotowione (zdolne do działania) społeczności;
  - w ten sposób dochodzi do zmiany społecznej, której celem jest promocja zdrowia.
- **Oddziaływanie na znaczące grupy profesjonalistów i osób tworzących politykę zdrowotną, społeczną, edukacyjną (tworzenie środowisk wspierających zdrowie).**

Polityka senioralna z perspektywy zdrowia publicznego i praw człowieka

- ❑ W celu zaspokojenia istotnych z punktu widzenia polityki ludnościowej potrzeb zdrowotnych seniorów, musi funkcjonować obok systemu opieki zdrowotnej, komplementarny, efektywny system zdrowia publicznego - oba te systemy zorientowane na:
  - a/ tworzenie warunków do aktywnej, zdrowej starości;
  - b/ poprawę stanu zdrowia populacji;
  - c/ zapobieganie niepełnosprawności i niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Potrzeby zdrowotne seniorów przewlekle chorych, niepełnosprawnych i znajdujących się w sytuacjach trudnych z innych przyczyn (niesamodzielność, bieda, alkoholizm, przemoc, itd.) mogą być określane na podstawie:

- a/ ***diagnozy lekarskiej***, jednak bazowanie jedynie na katalogu problemów zdrowotnych i chorób nie zawsze jest efektywne, zwłaszcza, że katalog ten jest niepełny;
- b/ bardziej właściwej ocenie potrzeb na podstawie określenia ***stopnia upośledzenia zdrowia i zaburzenia funkcjonowania chorego i jego rodziny***, co umożliwi ustalenie stopnia zależności pacjenta od leków, aparatury i sprzętu, opieki medycznej oraz uwzględnia podobieństwo specyficznych skutków różnych chorób i problemów zdrowotnych;
- c/ **optymalnego z punktu widzenia zdrowia publicznego podejścia wprowadzającego kategorię seniorów o specjalnych potrzebach w zakresie opieki zdrowotnej**, które to potrzeby co do rodzaju i zakresu opieki medycznej i okołomedycznej przekraczają potrzeby ogółu osób starszych; takie podejście pozwala na upodmiotowienie pacjenta, wymusza konieczność sprecyzowania świadczeń medycznych i okołomedycznych; potrzeby te mogą dotyczyć zarówno osób chorych i niepełnosprawnych fizycznie/psychicznie ale także osób o podwyższonym ryzyku niepełnosprawności.

DEMOGRAFIA STARZEJĄCEGO SIĘ SPOŁECZEŃSTWA WG PROGNOZY GUS

- Wydłużania oczekiwanego trwania życia ludzi, które w Polsce szacowane jest dziś dla mężczyzn na **73,1** , a dla kobiet **81,1** lat. (GUS TRWANIE ŻYCIA W 2013 R.)
- W 2035r. udział ludności w wieku 60+/65+ w strukturze ludności ogółem wzrośnie do **26,7%**.
- Liczba ludności w najstarszej grupie wiekowej (75 lat i więcej) wzrośnie do **4 493,9 tys.**, a jej udział w populacji do **12,5%**.
- W roku 2035 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym zbliży się do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Wzrośnie też udział gospodarstw jednoosobowych - **do 32,5%**.
- Zmiany w strukturze rodzin i gospodarstw domowych wpływać będą na zmniejszanie potencjału opiekuńczego rodzin do świadczenia opieki swoim starym, niesamodzielnym i niepełnosprawnym członkom, których liczba znacznie wzrośnie.

Janusz Szymborski - RRL, Grażyna Marciniak - GUS
PRZYSZŁOŚĆ DEMOGRAFICZNA A ZDROWIE
Europejski Kongres Gospodarczy, Katowice 14-16 maja 2012
PODSUMOWANIE

- ❑ Zmiany przewidziane prognozą demograficzną będą miały znaczący wpływ na sytuację zdrowotną ludności; tylko z powodu starzenia się populacji zwiększy się istotnie odsetek osób potrzebujących podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej;
- ❑ Jeżeli nie zaistnieją inne czynniki - o charakterze pozytywnym, oddziałujące w odwrotnym kierunku - wzrośnie odsetek populacji obciążonej niepełnosprawnością i chorobami przewlekłymi, co zwiększy zarówno potrzeby, jak i wydatki na świadczenia medyczne oraz usługi opiekuńcze;
- ❑ Można spodziewać się znaczącego wzrostu odsetka populacji osób dorosłych cierpiących na: chorobę wieńcową, nowotwory, nadciśnienie tętnicze, astmę, cukrzycę, zapalenie stawów;
- ❑ Można przewidywać zwiększenie udziału pacjentów korzystających w ciągu roku z wizyt lekarskich czterokrotnie i częściej, udziału osób leczonych w szpitalach, istotny wzrost odsetka osób zażywających leki.

CZY MOŻNA UNIKNĄĆ PRZEWIDYWANEGO WZROSTU CHOROBY

(I KOSZTÓW?) W ZWIĄZKU ZE STARZENIEM SIĘ SPOŁECZEŃSTWA?

- Jest coraz więcej dowodów naukowych na to, że dzięki skutecznej promocji zdrowia i prewencji chorób, starzenie się nie musi determinować tak dużego wzrostu chorobowości.
- Zmiana stylu życia na prozdrowotny uzyskana dzięki działaniom promującym zdrowe odżywianie, aktywność fizyczną, niepalenie oraz redukcję niebezpiecznych zachowań związanych z nadużywaniem alkoholu może przynieść znaczne opóźnienie zachorowań lub w ogóle ich uniknięcie.
- Według ekspertów WHO skuteczna walka z paleniem tytoniu, podwyższonym ciśnieniem tętniczym krwi, wysokim stężeniem cholesterolu we krwi, otyłością i cukrzycą, a także nadmiernym spożyciem alkoholu i stresem psychospołecznym może zapobiec wystąpieniu 80% wszystkich zachorowań lub znacznie je opóźnić.
- **Alfabetyzacja zdrowotna (Oświata zdrowotna)** - Health literacy - to jest możliwość pozyskania, rozumienia i korzystania z informacji zdrowotnej do podejmowania właściwych decyzji w zakresie zdrowia. Niski poziom alfabetyzacji zdrowotnej zmniejsza szanse na zdrowie, obniża skuteczność leczenia i jest główną przyczyną nierówności w zdrowiu.

**Uwaga. Starzenie się nie jest główną przyczyną gwałtownego wzrostu kosztów opieki medycznej!
(Wzrost cen leków, sprzętu, technologii, kosztów administracyjnych)**

NOWA POLITYKA SENIORALNA W POLSCE

- Polityka senioralna jest to ogół celowych działań organów administracji publicznej wszystkich szczebli oraz innych organizacji i instytucji, które realizują zadania i inicjatywy kształtujące warunki dla godnego i zdrowego starzenia się.
- Celem polityki senioralnej w Polsce jest wspieranie i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz możliwości prowadzenia w dalszym ciągu samodzielneho, niezależnego i satysfakcjonującego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych.

ZAŁOŻENIA DŁUGOFALOWEJ POLITYKI SENIORALNEJ NA LATA 2014-2020 PRZYJĘTE PRZEZ RZĄD 24-12-2013

- Zakłada on m.in. aktywne starzenie się w dobrym zdrowiu, większy udział w życiu społecznym i solidarność międzypokoleniową.
- Program koncentruje się na ośmiu obszarach dotyczących różnych wymiarów życia seniorów – **zdrowie, samodzielność, aktywizacja zawodowa, aktywność edukacyjna, obywatelska, kultura, wolontariat, srebrna gospodarka.**
- **Profilaktyka i promocja zdrowego stylu życia oraz rozwój usług medycznych mają wspierać seniorów w jak najdłuższym utrzymaniu dobrego stanu zdrowia i samodzielności.** Dzięki temu będą mogli kontynuować aktywność zawodową, jak i uczestniczyć w wybranych formach życia społecznego.
- Aktywność obywatelskiej i wolontariat ma wspierać zaangażowanie osób starszych w życie społeczności lokalnych i sprawy kraju, wykorzystanie ich umiejętności i potencjału oraz nabywanie przez seniorów nowych kompetencji. To także sposób na ich integrację z młodszymi pokoleniami.

ZDROWIE i SAMODZIELNOŚĆ

Priorytet 1. Stworzenie systemowych rozwiązań, które pozwolą na rozwój usług medycznych dla osób starszych

Priorytet 2. Promocja zdrowia i profilaktyka zdrowotna

Cel 1. Przygotowanie do okresu własnej starości pod względem wiedzy na temat zmian fizycznych i psychicznych podczas procesów starzenia i konsekwencji określonych zachowań;

Cel 2. Promocja właściwego stylu życia w sferze zdrowia psychicznego, aktywności intelektualnej, odżywiania, rytmu dnia, rekreacji, higieny ciała i unikania zachowań ryzykownych pod względem zdrowotnym (m.in. przez rozszerzenie oferty dydaktycznej dla osób pracujących w kontakcie z osobami starszymi o kwestie promocji zdrowia i aktywnego starzenia się).

Priorytet 3. Rozwój usług społecznych i opiekuńczych dostosowanych do potrzeb osób starszych

Wniosek. *Celem głównym polityki senioralnej w obszarze zdrowie i samodzielność jest tworzenie warunków dla jak najdłuższego utrzymywania dobrego stanu zdrowia i autonomii*

RZĄDOWY PROGRAM NA RZECZ AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ OSÓB STARSZYCH NA LATA 2014-2020

W okresie realizacji Programu (lata 2014-2020) zakłada się m.in.:

- **Dofinansowanie rozwoju oraz powstanie nowej oferty edukacyjnej dla osób starszych, zwiększenie dostępu do zajęć edukacyjnych w ramach już istniejących oraz nowo utworzonych organizacji m.in. na terenach defaworyzowanych, przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury oświatowo-kulturalnej dla osób starszych;**
- **Wspieranie różnych form edukacji i uczenia się na rzecz poprawy umiejętności osób starszych, w tym zwłaszcza umiejętności cyfrowych oraz szczególnie w odniesieniu do osób pozostających w niekorzystnej sytuacji, w tym w szczególności w procesie wykluczenia społecznego;**
- **Podnoszenie kompetencji/kwalifikacji kadry zajmującej się zawodowo i ochotniczo aktywizacją społeczną osób starszych;**

KOMPONENT KONKURSOWY ASOS - PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Priorytet I. *Edukacja osób starszych* (m.in. zajęcia i programy z zakresu zdrowia, w tym profilaktyki zdrowotnej, sportu, turystyki, warsztaty o starzeniu, osobach starszych i aktywnym starzeniu.)

Priorytet II. *Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową* (m.in. aktywność fizyczna i aktywność turystyczno-rekreacyjna osób starszych; zajęcia w obszarze kultury i sztuki, w tym angażujące różne pokolenia.)

Priorytet III. *Partycypacja społeczna osób starszych*

Priorytet IV. *Usługi społeczne dla osób starszych* (usługi zewnętrzne, m.in. rozszerzanie dostępności do usług społecznych, w tym opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, poradniczo-doradczych, sportowych i turystycznych)

Cele programu Zdrowe Miasta

- Poprawa warunków zdrowotnych miast, tj. stanu zdrowia mieszkańców i warunków środowiskowych
- Realizacja na poziomie lokalnym strategii WHO: Zdrowie dla Wszystkich / Zdrowie 21

Zdrowe Miasto powinno zapewnić:

- zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców
- czyste, bezpieczne środowisko
- wysoki poziom zdrowotny
- optymalny poziom usług medycznych
- nowoczesny system ekonomiczny
- silne, wzajemnie wspierające się społeczeństwo
- udział społeczeństwa w decyzjach dotyczących zdrowia

Zdrowe Miasto to miasto

- które dąży do podniesienia stanu zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego oraz środowiskowych warunków życia mieszkańców;
- które uwzględnia zdrowie w procesie podejmowania decyzji w różnych sektorach życia;
- świadome swoich problemów zdrowotnych i dążące do ich rozwiązania;
- to nie honorowych tytuł przyznany przez WHO, to cel wspólnych działań.

Elementy pracy w Zdrowym Mieście – wymogi WHO

- Przyjęcie strategii działania Zdrowych Miast – uchwała R.M., list intencyjny Prezydenta, wsparcie władz miasta, akceptacja idei programu i sposobu działania na rzecz zdrowia
- Zabezpieczenie organizacyjnych możliwości realizacji programu – wsparcie wielosektorowych działań
- Zobowiązanie do osiągnięcia konkretnych celów – realizacja działań w obszarach priorytetowych wskazanych przez WHO oraz wybranych przez miasto
- Współpraca na poziomie miasta i kraju

Program Zdrowe Miasta w Europie

- I faza - 1988-1992 - 35 miast
- II faza - 1993-1997 - 39 miast, w tym: Białystok, Poznań, Toruń, Łódź
- III faza - 1998-2002 - 55 miast, w tym Toruń i Łódź
- IV faza - 2003 –2008, 79 miast, w tym Łódź i Poznań
- V faza – 2009 – 2013, sieć się tworzy, aktualnie: 52 miasta, w tym Łódź i Poznań, aplikuje Warszawa

V faza programu Zdrowe Miasta 2009-2013

Zdrowie i sprawiedliwość w sferze zdrowia we wszystkich strategiach lokalnych

I. Opiekuńcze i wspierające środowiska

- *miasta przyjazne ludziom starszym,*
- *imigranci, dzieci, kobiety,*
- *podstawowa opieka zdrowotna,*
- *wsparcie społeczne,*
- *wzmocnienie aktywności społeczności lokalnej*

II. Zdrowe życie

- *profilaktyka chorób zakaźnych,*
- *miasta wolne od tytoniu,*
- *aktywność fizyczna, żywienie, alkohol i narkotyki,*
- *zdrowie psychiczne i stres,*
- *przemoc i urazy*

III. Środowisko miejskie i zagospodarowanie przestrzeni sprzyjające zdrowiu

- *zmiany klimatyczne, planowanie urbanistyczne, rozwój ekonomiczny,*
- *zasoby mieszkaniowe i rewitalizacja, przygotowanie na sytuacje kryzysowe w sferze zdrowia publicznego,*
- *transport, hałas, zanieczyszczenie środowisk*

Działania w Zdrowych Miastach

- profilaktyka i wczesne wykrywanie nowotworów: piersi, szyjki macicy, jelita, prostaty, płuca, skóry;
- profilaktyka chorób układu krążenia;
- profilaktyka uzależnień: alkohol, narkotyki, tytoń;
- działania na rzecz środowiska: poprawa gospodarki wodno-ściekowej, redukcja niskiej emisji, ochrona zieleni, ograniczenie hałasu, selektywna zbiórka odpadów;
- działania wspierające osoby starsze i niepełnosprawne;
- promocja zdrowego stylu życia i edukacja zdrowotna - szkolenia, kampanie, akcje, imprezy prozdrowotne

Korzyści z realizacji programu Zdrowe Miasta

- stabilność działań i możliwość ich planowania,
- środki finansowe z budżetu miasta,
- lepsza współpraca różnych partnerów,
- większe zaangażowanie i integracja społeczności lokalnej,
- społeczne zapotrzebowanie na działania realizowane pod szyldem Zdrowego Miasta,
- wzrost świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców,
- poprawa zachowań zdrowotnych.

Dlaczego warto być Zdrowym Miastem?

Program Zdrowe Miasta:

- kładzie nacisk na podniesienie rangi zdrowia w działaniach samorządów lokalnych,
- proponuje nowoczesny model rozwiązywania problemów zdrowotnych oparty na holistycznej koncepcji zdrowia,
- zapewnia koordynację wielosektorowych działań na rzecz zdrowia a przez to efektywniejsze wykorzystanie posiadanych funduszy,
- dzięki uchwale RM daje zapewnia stabilizację i możliwość planowych, długofalowych działań,
- umożliwia korzystanie z doświadczeń i rozwiązań innych miast europejskich oraz materiałów WHO,
- przyczynia się do promocji miasta jako miasta dbającego o swoich mieszkańców.

Wtopiona(Wbudowana) PZ/EZ

Embedded health promotion and health education

- **Wtopiona PZ/EZ** jest zogniskowana na ludziach w obrębie ich środowisk, rozszerza zakres PZ/EZ i lokalizuje ją pośród kompetencji odpowiednich profesjonalistów/specjalistów pracujących bezpośrednio z pacjentem w określonym zakładzie związanym z ochroną zdrowia.
- Uwzględnia specyfikę profilaktyki I, II i III stopnia i wykorzystuje działania w ich obrębie w zależności od wykonywanego zawodu.
- **Wtopiona PZ/EZ** musi zmierzyć się z rosnącym ryzykiem medykalizacji problemów behawioralnych i zapewnić holistyczne podejście odnośnie do wszystkich faz życia człowieka.

Prof.. Leo Barić – Manchester UK (2011)
**„Postępy genetyki rewolucjonizują zasady
edukacji zdrowotnej”**

- Postępy genetyki medycznej
- Medycyna spersonalizowana
- Rozwój diagnostyki prekonceptyjnej;
- Raport Human Genetic Commission UK
- Przewidywane konsekwencje

Postępy genetyki medycznej

- Poznanie ludzkiego genomu i genetyczny skrining pozwala na uzyskanie specyficznych informacji o kodzie genetycznym unikatowych dla każdego człowieka
- Już dziś szereg testów genetycznych znajduje zastosowanie w kryminologii, ustaleniu ojcostwa, ustaleniu ryzyka określonych chorób

Postępy genetyki medycznej – c.d.

- Ustalenie związku między genem a chorobą pozwoliło na wykrycie przyczyny setek chorób.
- Następuje gwałtowny spadek kosztów sekwencjonowania ludzkiego genomu (2mld GBP do 1000 GBP za pełny genom, ok. 100 GBP za test częściowy dla potwierdzenia ojcostwa) więc zwiększa się dostępność w systemie ochrony zdrowia i dostępność indywidualna.
- Rewolucyjne postępy genetyki klinicznej mogą przynieść znaczące korzyści dla pacjenta ale mogą też rodzić nieprzewidziane negatywne następstwa.

Medycyna spersonalizowana

- Można przypuszczać, że w bliskiej przyszłości większość mieszkańców krajów rozwiniętych uzyska dostęp do skryningu genetycznego i z niego skorzysta ciekawości lub rozsądku, a także przymuszona przez pracodawców i ubezpieczycieli.
- Jeżeli taki skryning zostanie wykonany w okresie neonatalnym przed medycyną pojawi się nie tylko kwestia nosicielstwa mutacji genetycznej (np. heterozygota mukowiscydozy) ale także np. nosicielstwa mutacji związanej z ryzykiem uzależnienia od alkoholu w kontekście społecznych uwarunkowań.
- Medycyna musi się zatem zmierzyć nie tylko z potencjalną chorobą ale z potencjalnymi czynnikami ryzyka odnośnie do zachowań badanego człowieka.

Medycyna spersonalizowana - c.d.

- Poznanie profilu DNA może znacząco poprawić efektywność leczenia i skuteczność terapii lekowej u każdego indywidualnego pacjenta ale koszty (np. Herceptin w raku piersi) będą wymagać nie tylko rozważań etycznych ale będą związane z decyzjami ekonomicznymi i politycznymi.
- Powyższe rodzi wyzwania dla kształcenia medycznego, które nie tylko będzie wymagać nabycia większej wiedzy genetycznej i jej konsekwencji dla zdrowia i dla systemu ochrony zdrowia **ale także nabycia dodatkowej wiedzy i umiejętności w celu udzielenia pomocy pacjentom, by mogli sobie poradzić z tą większą wiedzą i jej następstwami zdrowotnymi.**

Rozwój diagnostyki prekonceptyjnej; Raport Human Genetic Commission UK

- Obecnie genetyczna diagnostyka prenatalna dostępna w czasie ciąży dla rodzin o podwyższonym ryzyku choroby genetycznej
- Brak społecznych, etycznych i prawnych przeszkód oferowania przez NHS prekonceptyjnego genetycznego skriningu populacyjnego, dostępnego dla osób w wieku 16 lat i + mających takie życzenie.
- Zabroniony jakikolwiek przymus lub nakłanianie ze strony lekarzy

- Konieczne udzielenie porady genetycznej przed testem i wsparcie oraz porada co do opcji prokreacyjnych po teście włącznie z możliwością aborcji jako opcją ostateczną.
- Nieuwzględnienie opinii „ruchów obrońców życia”.
- Od 2011 r. Wyspy Owcze są pierwszym krajem świata, który wszystkim swoim mieszkańcom udostępnia badanie genomu.
- 50 – tysięczna populacja Wysp Owczych staje się unikatową grupą badawczą odnośnie do medycznych aspektów skryningu genetycznego oraz do implikacji społecznych (ochrona prywatności, ubezpieczenia, aspekty etyczne).

Przewidywane konsekwencje

- Duże prawdopodobieństwo, że w kolejnych dekadach każdy noworodek będzie miał wykonany pełny profil genetyczny
- Rodzice i dzieci zostaną postawieni przed wieloma problemami ale też mogą liczyć na odniesienie korzyści zdrowotnych
- Będzie możliwość nie tylko uzyskania wiedzy na temat zmian przedklinicznych odnoszących się do określonej choroby ale również czynników ryzyka pewnych chorób

Wyzwania związane z rozwojem genetyki medycznej

- **Podjęcie decyzji skringu i przeciwdziałanie dysonansowi poznawczemu:**
  - bariery indywidualne (strach)
  - bariery społeczne (praca, ubezpieczenie)

Wyzwania związane z rozwojem genetyki medycznej-c.d.

- **Zrozumienie znaczenia wyników testu:**
  - determinizm(brak rozróżnienia między chorobą a jej ryzykiem)

Wyzwania związane z rozwojem genetyki medycznej-c.d.

- **Ochrona danych:**

- poufność zagrożona (lekarz, szpital, policja, pracodawca, ubezpieczyciel)
- poufność złamana (przestępczość)

Wyzwania związane z rozwojem genetyki medycznej

c.d.

- **Radzenie sobie z wynikami dodatniego testu:**
  - zatrudnienie, ubezpieczenie, rodzina, prokreacja
  - indywidualne przeżycia, motywacje, depresja, poczucie winy

EZ/PZ – Nowe wyzwania

Koncepcja „wtopionej” EZ/PZ

- Poziom strukturalny
  - od specjalisty EZ/PZ do zawodu medycznego/paramedycznego
- Poziom funkcjonalny
  - od wiedzy do radzenia sobie z wiedzą

Zadania nowego specjalisty EZ/PR

w odniesieniu do indywidualnego pacjenta, by mu pomóc:

- podjąć świadomą decyzję co do poddania się lub nie poddania się przesiewowemu testowi genetycznemu,
- zrozumieć znaczenie i implikacje związane z wykonaniem testu i jego wynikiem,
- upewnić się co do zachowania prywatności i ochrony poufności kodu genetycznego i wszystkich innych danych,
- przygotować się i poradzić sobie z wynikami dodatniego testu.